

מיכאל בלכר

היחידה לביולוגיית שימור, מו"פ
מדבר וים המלח; אוספי הטבע
הלאומיים, האוניברסיטה העברית
בירושלים

ציטוט מומלץ

בלכר מ. 2020. מינים באיום הכחדה
בארץ – הצורך במינוח עברי אחיד
לדירוגם. *אקולוגיה וסביבה* 11(3).

צלף רותמי (*Capparis decidua*) הוכרז בזמנו כמין שנכחד בישראל^[7], אך הוא טופח בגינות של שמורת עין גדי מזרעים שנאספו בירדן. דירוגו של הצמח השתנה לאחר שנמצא מחדש בדרום הערבה, והוא מוגדר כעת כמין בסכנת הכחדה חמורה^[8] ("על סף הכחדה" על פי המינוח המוצע), כי אוכלוסייתו נקודתית וקטנה ביותר | צילום: מיכאל בלכר

מינים באיום הכחדה בארץ – הצורך במינוח עברי
אחיד לדירוגם

29 באוקטובר, 2020 גיליון סתיו 2020 / כרך 11(3) נקודת מבט

הספר האדום ובו מידע על המינים הנמצאים באיום הכחדה בעולם ראה אור לראשונה באמצע שנות ה-60 של המאה הקודמת^[12] הספר הוא כלי עזר המועיל לשימור המגוון הביולוגי^[8], והוא משמש ברחבי העולם כבר עשרות שנים^[13]. במאה ה-21 התחילו להשתמש בו גם בארץ^[7, 6, 4]. לאחרונה פותחו אתרי אינטרנט לניהול הרשימות האדומות של בעלי חיים וצמחים בישראל^[5, 3], והם תורמים לשיתוף המידע הדרוש להערכת מצבם של המינים המאוימים. לעת עתה נערכות התארגנויות להכנת הרשימה האדומה של חסרי החוליות בישראל (איתי רנן, המארג, מידע בע"פ) ולעדכון הספר האדום של הצמחים בארץ (מרגרטה וולצ'אק, רשות הטבע והגנים, מידע בע"פ), כל זאת בהתאם לקריטריונים בין-לאומיים. יש לציין שהרשימה האדומה של צמחי ישראל נקבעה בזמנו בגישה שונה מזו שמבוססת על הקריטריונים הבין-לאומיים.

כחל (*Coracias garrulus*) היה בעבר מין שכיח בחבל הים תיכוני של ישראל, אך בגלל הקטנת אוכלוסייתו הוא הוגדר בזמנו כמין בסיכון נמוך^[4] ("קרוב לסיכון" על פי המינוח המוצע). בהערכה המעודכנת^[3] דורג העוף כמין שעתידי בסכנה ("פגיע" על פי המינוח המוצע) בשל קצב הירידה המהיר בגודל האוכלוסייה וצילום: עוזי פז הארגון העולמי המוביל בתחום שמירת הטבע – IUCN – International Union for Conservation of Nature) פיתח ושכלל במשך עשרות השנים מערכת מידה ומונחים לדירוג המינים הנמצאים באיום הכחדה^[1]. מערכת זו הותאמה לשימוש גם ברמת אזורי גאוגרפיים שונים בעולם וגם בקנה מידה לאומי-ארצי^[10,9], אומצה במדינות רבות, ובשפות שונות. האקדמיה ללשון העברית אישרה עד כה רק שני מונחים בסיסיים בנושא^[1]: באיום הכחדה (threatened) ומין בסכנת הכחדה (endangered species). במקביל נוצרה גם מילת עֶגָה (jargon) – מינים "אדומים", במקום המושג המקצועי "מיני הרשימה האדומה" (red-listed species) המקובל בשפות השונות. במה שקשור לדירוג המינים הנמצאים באיום הכחדה, קיים שוני ניכר במסמכים המתייחסים לקבוצות טקסונומיות שונות. למשל, הדרגה Vulnerable על פי המינוח הבין-לאומי, שאמורה להיות זהה לכל קבוצות האורגניזמים, מוגדרת בארץ במילים שונות לגבי צמחים – "באיום", ובעלי חיים – "עתידי בסכנה" (נספח 1). לדרגה בין-לאומית אחרת, Near Threatened, קיימות נכון להיום בעברית שלוש הגדרות שונות – "קרוב לסיכון", "על סף איום" ו"בסיכון נמוך", ובמקרים מסוימים מופיעות באותו המסמך הגדרות שונות (נספח 1). אין זה מפתיע שחוסר אחידות במסמכים רשמיים משאיר מקום לגרסאות נוספות של הגדרות המונחים המדוברים בוויקיפדיה העברית^[2] (נספח 1).

שפה אחידה בנושא המדובר נחוצה לא רק בשל הצורך בסדר בסיסי בתחום מקצועי מסוים. פעילות הסברה מאומצת היא חלק בלתי נפרד ממהלך השימור של מינים באיום הכחדה, ולכן דרושה מערכת מונחים בהירה. ייסוד מינוח מקצועי אחיד לרשימות האדומות הכרחי גם לבניית הקשר בין המסמכים הללו לבין החקיקה להגנה על המינים באיום הכחדה. ההצעה המוגשת כאן (טבלה 1) מבוססת על המונחים שאושרו על-ידי האקדמיה ללשון העברית או שנמצאה לגביהם אחידות במקורות השונים או שהם בשימוש באחד מהמקורות לפחות (נספח 1). נוסף על כך, הוצעו מספר מונחים קצרים (תמציתיים במילים ובאותיות) המקבילים להגדרות הבין-לאומיות אך לא בהכרח מתרגמים אותם מילולית (טבלה 1), תוך שימוש במילים שכבר מופיעות בהגדרות לרשימות האדומות בארץ (נספח 1) ובניסיון לסדרן בהיגיון מסוים על פי מהותן המפורשת במילונים לשפה העברית. מלבד מילות הליבה "נכחד" ו"הכחדה", המילים בהגדרות המוצעות אינן חוזרות על עצמן כדי למנוע ערבובייה במונחים. המילים "איום" ו"מאויים" משתייכות בהצעה לכל הדרגות של המינים המאוימים בהכללה (threatened species), וגם לכל המינים שמדאגים פחות מבחינת האיום עליהם (Least Concern). יש להדגיש שמדובר בהצעה לדיון, ומטרתה להמחיש את הצורך בשפה אחת בתחום יישומי חשוב.

טבלה 1

מונחים עבריים לקבוצות הדירוג הבין-לאומי של מינים באיום הכחדה: סיכום והצעות

טבלה 1. מונחים עבריים לקבוצות הדירוג הבין-לאומי של מינים באיום הכחדה: סיכום והצעות

מינוח בין-לאומי	סימון מקוצר	מונח עברי*
Threatened species		מינים באיום הכחדה**
Extinct	EX	נכחד
Extinct in the wild	EW	נכחד בטבע
Regionally Extinct	RE	נכחד בארץ***
Critically endangered	CR	על סף הכחדה
Endangered	EN	בסכנת הכחדה
Vulnerable	VU	פגיע
Near Threatened	NT	קרוב לסיכון
Least Concern	LC	אינו מאיים
Data Deficient	DD	חסר מידע
Not Applicable	NA	לא ישים
Not Evaluated	NE	לא הוערך

* בשוחר מופיעים מונחים (או מילים) שחוזרים על עצמם בצורה אחידה במקורות השונים (נספח 1), בכחול רשומים מונחים (או מילים) שנמצאו בשימוש באחד מהמקורות לפחות (נספח 1) ובסגול מופיעות הצעות או השלמות המונחים. מונחים שאושרו על-ידי האקדמיה ללשון העברית מסומנים בקו תחתון.
** מינים מאוימים כהצעת קיצור (במקום מילת העגה – מינים "אדומים").
*** מערכת המונחים המוצעת היא לדירוג המינים המאוימים בישראל, אך אין זה מונע לציין בהערכת מצב המין, שהוא נכחד, למשל, באזור נרחב יותר.

מקורות

1. האקדמיה ללשון העברית. 2009. מילון ביולוגיה כללית, מונחי האקדמיה ללשון העברית. hebrew-academy.org.il

2. ויקיפדיה. 2020. הרשימה האדומה של IUCN. באתר: wikipedia.org/wiki

3. מירזא, וין ג, לבינגר ז ואחרים. 2017. הספר האדום של העופות בישראל. החברה להגנת הטבע ורשות הטבע והגנים. redlist.parks.org.il

4. פרבולוצקי א ודולב ע (עורכים). 2002. הספר האדום של החולייתנים בישראל. ירושלים: רשות הטבע והגנים והחברה להגנת הטבע.

5. רשות הטבע והגנים אתר הצמחים בסכנת הכחדה בישראל. redlist.parks.org.il

6. שמידע א ופולק ג. 2007. הספר האדום – צמחים בסכנת הכחדה בישראל (כרך א'). ירושלים: רשות הטבע והגנים.

7. שמידע א, פולק ג ופרגמן-ספיר א. 2011. הספר האדום – צמחים בסכנת הכחדה בישראל (כרך ב'). ירושלים: רשות הטבע והגנים.

8. Betts J, Young RP, Hilton-Taylor C, et al. 2020. A framework for evaluating the impact of the IUCN Red List of Threatened Species. *Conservation Biology* **34**(3): 632–643

9. Gärdenfors U, Hilton-Taylor C, Mace GM, and Rodríguez JP. 2001. The application of IUCN Red List criteria at regional levels. *Conservation Biology* **15**(5): 1206–1212

10. Guidelines for application of IUCN Red List criteria at regional and national. 2012

.(levels, version 4.0. IUCN: Gland (Switzerland) and Cambridge (UK

Guidelines for using the IUCN Red List categories and criteria, version 14. IUCN .2019 .11
Standards and Petitions Committee. iucnredlist.org/resources

Mace GM, Collar NJ, Gaston KJ, et al. 2008. Quantification of extinction risk: IUCN's .12
.system for classifying threatened species. *Conservation Biology* **22**(6): 1424–1442

Miller RM, Rodríguez JP, Aniskowicz-Fowler T, et al. 2007. National threatened species .13
listing based on IUCN criteria and regional guidelines: Current status and future
.perspectives. *Conservation Biology* **21**(3): 684–696

נספחים (זמינים באתר)

נספח 1. הגדרות
בעברית לקבוצות
הדירוג הבין-לאומי של
מינים באיום הכחדה,
כפי שהן מופיעות
במסמכים השונים

[להורדה](#)